

אל המבקש

עלון חודשי להפצת תורת המוסר בדרכו של מרן הסבא מנובהרדוק צוק"ל

ניסן תשפ"ג

שנה ח' גיליון מס' 110

ישמח לב מבקשי ה'

עומדים אנו ב'ערבי פסחים'.

ימים אלו ד'ערבי פסחים' מעוררים ואומרים הם לכל: פשפשו במעשיכם! משמשו בהם! חזירו בתשובה והסירו את החמץ מבתיכם. הסירו את החמץ שבלב! שהרי המעשים החיצוניים בהכרח מעוררים הם את פנימיותנו; וכשעוסקים אנו בניקיון הבתים והמבואות מחמץ - גם ללב מתגנבת לה אותה המחשבה: ומה עם החמץ שבבתי הלב? מה יהיה על אותו החמץ הנמצא הוא בחדרי ובמעמקי הלב?!

~ ~ ~

ואלא, שעל של עתה באנו.

בעת שעוסקים אנו בענייני זה של בדיקת וביעור החמץ שבלב - מוטלת עלינו חובה לדעת ולהשכיל כיצד לעשות זאת בפועל; צריכים אנו לכלים מעשיים כיצד להצליח באמת ובתמים לבער את החמץ שבלב - שאיסורו אפילו במשהו!

וכמה עלינו להודות לקב"ה על שזיכנו להכיר ולצעוד - ככל האפשר - בדרכם של רבותינו בעלי המוסר; שבדרכם הגבוהה יש את כל מה שהאדם נצרך בעבור בדיקת וביעור החמץ שבלב!

דרכם הינה ברורה וסלולה. סולת נקייה - המאפשרת לכל ההולך בדרכה להסיר את כל המכשולים העומדים כנגדו ומרחיקים אותו ממנו ית'. ומאידך, נותנת היא לאדם את הדרך הסלולה כיצד להשיג את המעלות העליונות ואת ההשגות הגבוהות שע"י יוכל האדם להידבק בבוראו!

ולכן, יגילו וישמחו מבקשי ה' מאוד, ממה שמענו מאת ידידנו היקר ממזכי הרבים - שהפיצו הם בעת הזאת כמה וכמה ספרי מוסר יקרים וחשובים מתורת רבותינו לבית נובהרדוק; החל מהסבא זצ"ל ועד משפיעי זמננו. וכל זה לרגל יום היארצייט הכ"ו לגה"צ רבי גרשון ליבמן זצ"ל ראש ישיבות 'בית יוסף - נובהרדוק' בצרפת.

מספרים הם על בקשות רבות מאוד מצד הכלל, ומצד קוראי העלון בפרט, לקבל את אותם ספרים קדושים - המורים הם את הדרך שבה ישכון אור. בין היתר ניתן למנות את מאמר 'מדרגת האדם - בדרכי הבטחון' לסבא זצ"ל ע"פ מהדו"ק עם הארות ותיקונים רבים.

ואת ספרי הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצ"ל: 'קובץ שיחות מוסר' ח"א: ובו שיחות ומאמרים שנאמרו ע"י בימי הזיכרון למרן הסבא זצוק"ל. 'קובץ שיחות מוסר' ח"ב - 'בדרכי העבודה': ובו שיחות ומאמרים בענייני עבודת האדם ע"פ שיטת 'נובהרדוק'. ו'ספר הזיכרון לרבינו גרשון ליבמן זצוק"ל': ובו תיאור חייו ומפעליו הסוערים בעבודת עצמו ובעבודת הרבים - כפי שנאמרו ע"י תלמידיו המובהקים.

כמו כן הפיצו הם את מאמרי הגה"צ רבי ישראל דוד ניווור זצ"ל - תלמידו המובהק של הגר"ג ליבמן זצ"ל - הנמצאים הם בחמשת חלקי 'המוסר והנועם'. במאמרים אלו יש ביאור נרחב לעבודה הנובהרדוקאית ב'רוח' ו'למעשה'.

חוץ מכל אלו הפיצו הם עוד מאמרים נכבדים על תולדות הסבא זצ"ל ומשנתו הרוחנית; על הזיכוי הרבים הגדול שהיה בישיבות נובהרדוק בימי קדם ע"י כתיבת עלונים וחוברות שהופצו הם ברבבות עותקים; ועוד ועוד.

ניתן עוד לקבל את הספרים הנ"ל ע"י פנייה למייל: novardok@gmail.com

ולסיום, נאחל לקוראי העלון הנכבדים פסח כשר ושמח - בחומר וברוח!

~ ~ ~

ואל יהיו דברים אלו בעינינו בבחינת 'וורטים' מעניינים או אמרות שפר. כשנעיין בדברי רבותינו גדולי הדורות פוסקי ההלכה - נמצאם כעיקר ויסוד של ימי הפסח!

ולחיבת הקודש נצטט מקצת דבריהם בזה כלשונם:

"שבעת ימים מצות תאכלו וגו' - אחז"ל (פסחים ל.) חמץ במשהו וכו' ואמרו הקדמונים רמז לדבר, כי בין מצה לחמץ איננו אלא משהו. כי בין ח"ת דחמץ לה' דמצה ליכא אלא משהו. ואומר אני דהאי משהו היינו כחוט השערה, דיצר הרע נדמה כחוט השערה (סוכה נב.), ואף על גב שאיננו אלא כשערה מ"מ יש ביניהם שלושה, כי ה' מספרו חמשה וחי"ת מספרו שמונה, ואלו השלושה שמספר חי"ת יתירה על ה' היינו הקנאה והתאוה והכבוד דאית בהו כרת - דהרי מוציאין אדם מן העולם (אבות ד, כא), ובעו"ה לא בדילי אינשי מיניה" (תורת משה' שמות יב, טו; ועי' ע"כ עוד ב'דרשות חתם סופר' דף רלז).

"שאלת ממני אודיעך דעתי מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה, שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה וגם ביטול - והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין, ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבוליו, ועובר עליו בכל יראה ובל ימצא, ואסרוהו בכל שהוא ואינו מתבטל כלל, והומרות כאלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה וכו' ועל כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות כי חמץ בפסח רמז ליצה"ר, והוא שאור שבעיסה, ולכן כלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו, ואפילו כל שהוא לא בטיל, והרי זה אמת ונכון" (שו"ת רדב"ז ח"ג סימן תקמו (תתקעז)).

וכבר עמד והתריע על ענייני זה המשגיח דפוניבז' זי"ע, וז"ל: "אנו זהירים מאוד בביעור החמץ ובאפיית מצות המצווה בהכשרת הפסח וכהנה, כידוע מהספרים הקדושים שהוא רומז על ביעור הרע, וא"כ מדוע לא ישתדל האדם לבער את הרע מלבו ולתקן את מידותיו שזהו העיקר?!"

והוסיפו ע"כ תלמידיו, שבשנחאי הקימו "ועד כשרות לפסח", וכשראה מרן המשגיח שהיו טרודים מאוד בזה, ענה ואמר: "מדוע אין מתעניינים כך לייסד "ועד על ניקיון המידות" ואז יהיה פסח כשר?!" וביקר מרן את הטרדה והבלבול על הדבר, שאם היה הכל ממקור נאמן ולשם שמים - אז היו טרודים ג"כ בשאר חלקי התורה והיראה!

ניתן לקבל עלון זה במייל: elhamevakesh@gmail.com

הגישה למייל מתבצעת מקום שמואשר ע"י ועדת הרבנים לענייני תקשורת

מאמר כללי לכבוד חג הפסח

מרוך הסבא מקלם זצוקללה"ה

והנני להודיע לרו"כ דבר חדש, אשר עלה על דעתי זה לא כבר, נמצא בדברי חז"ל, אשר זה כמה שנים הייתי נבוך בזה, ועתה נודע לי כוונת המאמר, ועדיין לא הודעתי לאחר זולתו. רק רו"כ הוא הראשון. ידוע מה שאמרו חז"ל בערכי פסחים (קט"ז ע"ב) במשנה שם: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". מעודי הייתי נבוך בזה, איך יוכל האדם לקיים הלכה זו - והלא אמרו "חייב". וכל מקום שאמרו חייב, חובה הוא, ואיך יוכל האדם לקיים הלכה זו, שיהיה בעיניו כאלו הוא יצא ממצרים? ולפי מצבי הדל אי אפשר זאת ולא אבין איך יוכל אדם לחשוב זאת בעיניו, כאלו הוא בעצמו יצא ממצרים? ואם יש אדם גדול במדרגה זו לחשוב זאת, איך נפסק הלכה זו לכולם? ! והלא לא רבים יחכמו כל כך!

ומלפנים הייתי אומר פשטים בזה, אבל לא נתקררה דעתי בזה, ובזו השנה עלה על דעתי בעזרת ה' יתברך כוונה פשוטה בזה להפליא, ויקרה היא אצלי מאוד. ומדרכי ליקר דברי רז"ל, ולא אומר רק למי שאחזיק אותו להועיל. ואם לאו - הרי זה בעיני ממש כמו שלקחתי חפץ יקר מאד, ואתן אותו למי שישליך אותו חוצה, כן היא דרכי. ואחר כך מצאתי בראשונים, שכן צריך להיות, והאמת זה כלול בדברי רז"ל (ברכות ס"ג): "אם ראית דור שהתורה חביבה עליו - פזר; ואם לאו - כנס". ומה נעמו דברי קדמון אחד, הובא בר"י על אבות, וגם הגאון יעב"ץ ז"ל מביאו, אמר על חכמה: "שמור שמירת נדיבים". ואמרת הפירוש כך הוא: כי הנה כמו הנדיב, אשר באמת ממון יקר בעיניו, כעניין שאמרו: "צדיקים חביבי עלי' ממונם יותר מגופם, למה? שאין פושטים ידיהם בגזל", הרי שכן צריך להיות ליקר ממון. אך אם אינו חס על ממונו היקר בעיניו, להתנדב במקום מצוה, ונוזהר מגזל, זהו באמת ראוי לקרוא נדיב; ואם לא ה' יקר בעיניו ממונו אין זה אות על נדבת לבו. וכן ממש צריך להיות בחכמה, מי שנקל בעיניו ליתן חכמה ליהיה מי שיהיה - זה אות כי חכמה אינה חשובה בעיניו לכלום, ולדבר המזולזל ואינה שומרה. מה שאין כן מי שאינו נותן חכמה רק לחכמים הראויים לחכמה - זה אות כי נדיב הוא, ורוצה ליהנות למי שיהנה ממנה. וזוהי כוונתם: "שמור שמירת נדיבים", פי', כמו שהנדיב אינו נותן ממונו החביב לו רק לראוי, כן אל תתן חכמה רק למי שחביבה עליו. ות' כי קימתי מסברא, ושמחתי כי מצאתי כן בראשונים ז"ל. והנה לרו"כ אשר אני רואה שד"ת חביבין לו בשמחה ובטוב לב - אשמח כי יעזרני השי"ת לכתוב לאדם נכבד גדול כמוהו, אשר ת' עושה עליו רושם חזק.

והנה, לבאר המאמר הנ"ל בכל דור כו' אקדים עוד מאמר לסמוך גאולה לגאולה, ממגילה (י"ד ע"א): "גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב, ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב". המאמר הזה אומר דרשני - מאי קמ"ל בזה? והנראה כי דבר גדול חידשו בזה.

למדנו מזה: כי החכם היותר גדול בחכמה, כמו שהי' ישראל בזמן הנביאים, עכ"ו לא תעשה עליו רושם כ"כ החכמה בשכל לבד, כמו שעשה הדבר בחוש בימי מרדכי ואסתר. ואם כן, כיון שהכרת החוש חזקה כ"כ, צריך האדם לקרב שכר ועונש כל מאי דאפשר לחוש. דהיינו, לצייר יסוריין כאילו הם באים ממש עליו ח"ו; ולהתבונן היטב כמה קשה לסבול.

וכעניין שנאמר: "טוב ללכת אל בית אבך כו' והחי יתן אל לבו". פי', יצייר בלבבו אז ענין המיתה על עצמו ולא על פלוני. וכעניין שאמרו ז"ל: "זכיר לו יום המיתה" מאי "לו"? מותר הוא! אבל דבר גדול כיוונו בזה לבאר כי האדם החושב על מיתה סתם - הרי זה כאלו חושב על מיתת פלוני ולא הוא. ולכן אמרו: "זכיר לו יום המיתה", פי', יזכיר לו לעצמו ציור יום המוות, וכן בכל מיני יסוריין יצייר לעצמו כמה יסבול העובר על ד"ת, וזה יועיל הרבה להיזהר מכל חטא. וזהו שאז"ל: "גדולה הסרת טבעת", פי', ללמוד לנו החוב לקרב כל העונשים לחוש, וזוהי כוונת ר"ע: "כל ימי הייתי מצטער" - וכן כתוב במשפטים (כ"ב, כ"ד): "אם כסף תלוה את העני עמך", ופירש"י שם: את העני עמך - הוי מסתכל בעצמך כאילו אתה עני, עכ"ל. כוונתו מבואר, כי הכתוב נותן עצה לאדם, שאל יתעצל להלוות כי טבע האדם להתעצל בזה. ואמר הכתוב הוי מסתכל כאילו אתה עני; האם

מאמר כללי לכבוד חג הפסח – המשך

בדברים טובים שאחרים אינם עוסקים - זה אות גמור שפעולותיו בחשבון צדק, לעשות טוב בשביל שהוא טוב. דעת לנבון נקל כי למוד המוסר שהוא הכרחי מצד עצמו, זו"ו אות הוא לאדם שפעולותיו לא לעבוד חומר עכור בשר ודם, אבל רק לבקש טוב לעצמו, כי מלמוד המוסר לא יתכבד בין הבריות - וע"כ מעטו מבקשיו!

אחי! מאז אשר כבר החללתם מעט בלמוד הזה, למה לא תחוסו על עצמכם, להתקשר בדבר שיש תקוה, לכה"פ להשכיל להטיב פעם אחת בשבוע, זמן אשר יורדי שאול מוכנים לשוב ביקוד יקוד אש או שו של גיהנם, כמבואר בטור: "במוצש"ק יש כוח הממונה לומר ישו בו רשעים לשאולה", לכה"פ אז הוא הזמן לעזוב חברת בני אדם העוסקים בתוהו ובדברי שחוק והתול - אוי להם ואוי לשכנם! אז היא שעה מוכשרת לעסוק במוסר, בעבור זה ינצל הרבה מדינה של גיהנם לאחר מותו. כענין: "רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין" (עירובין י"ט ע"א) - כי קודם מעריב הוא פתח גיהנם לרשעים ר"ל, והעוסק אז במוסר טוב לו.

בואו וראו כח המוסר ממעשה דר' מאיר ולישע עוד שם, כאשר אגיד לכם, ואילו יתנו לב להבין זאת שונאי המוסר, והבלתי שונאים רק מתעצלים בלמוד המוסר, יתנו לב להבין זאת, אז השונאים יהפכו לאוהבים, והמתעצלים לא יתעצלו עוד.

איתא שם: "אלישע בן אבוי' חלה אמרין לי' לר"מ, רבך אלישע חולה, אזל לגבי, א"ל חזור בך! אמר, ועד כדין מקבלין? א"ל ר"מ הלא כתיב תשב אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש, באותה שעה ככה אלישע בן אבוי' ומת, והי' ר"מ שמח ואמר דומה שמתוך תשובה נסתלק רבי, וכיון שקברוהו באת האש לשרוף, באו ואמרו לר"מ, קבר רבך נשרף, יצא ופרש טליתו ואמר: 'ליני פה הלילה, בעוה"ז שכולו לילה, והי' בבוקר - בעולם שכולו טוב, אם יגאלך טוב יגאל, - זה הקדוש ברוך הוא שנא' טוב ה' לכל - ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר'. ודמכת לה, פי' האש שקטה ונחה."

אנחנו רואים כמה מסר ר"מ נפשו על רבו להצילו מגיהנם, וכדומה שכתוב בתוס' בשם ירושלמי, שאלו לר"מ אם אביך להציל ורבך מי קודם? א"ל רבי קודם. כ"כ מסר נפשו על רבו לכל ישלוט בו אשו של גיהנם, וכאשר ראה שבכה ומת, אמר דומה שמתוך תשובה מת רבי ושמח ר"מ, הרי שבשעה קלה שאדם בוכה ומתחרט, הרי זה יכול להיות שניצול מדינה של גיהנם וזה נקרא "תשובה", כמו שאמר ר"מ, "דומה שמתוך תשובה מת רבי", והרי בעליל כת המוסר - שבפעם אחת שאדם לומד ובוכה ומתחרט נקראת תשובה!

ומעתה לא יפה אתם עושים ידידי, אשר אתם מתעצלים לבוא אף פ"א בשבוע להתחרט על פתחה של גיהנם, היינו סמוך למוצש"ק, לבכות ולהתחרט על עבר ולקבל להבא. אני תמה על ידידי וזאת לא עלתה בידי לקבוע עת למוסר לכה"פ פ"א בשבוע.

לדעתי אני אשפוט בדבר מי שלא יעסוק במוסר כל השנה - אין יוה"כ מכפר! כי החרטה והקבלה ביום אחד - מצער הוא. ורק הסמיכות לגמור אחר יוה"כ כיון שהתחיל ביוה"כ! ובלי התבוננות המוסר בכל השנה - מה החרטה?!

ע"כ ידידי מאז, אם אתם לו שמעוניי טוב לכם, ואל ישתרש בכם ההרשה הפחותה הזו לעסוק רק כמה שאחרים עוסקים ולא בדברים העומדים ברומו של עולם - כיון שאחרים אינם עוסקים בזה. הרפו זאת! הרפו! זהו דרך רשעים אשר כל עבודתם רק להיות איש בין אנשים. ע"כ תקבעו כולכם יחד לעשות מנין לכה"פ ב' תפלות של יום השבת ותפלת ערבית מוצש"ק, למען לא ישכח מידכם לימוד המוסר הנעלה כנ"ל וגם עסק התפלה על אופן היאות. וקנוס יקנס מי שלא יבוא פ"א מהנ"ל.

ולהשומע ינעם - ותבוא עליו ברכת טוב!

והנה, רוב העולם מוזרים המה מחכמה הלזו. ואנוכי, מאז הכרתיה מעט, אהיה כדמות אפוטרופוס למוסר להרחיבה - כי ידעתי כי חכמה בלי מוסר כמאכל תפל בלי מלח, וכמה פעמים כתבתי גם לרו"כ מזה. עד שמצאתי תנא דמסייע לי, הוא הגאון יעב"ץ ז"ל, היה אפוטרופוס גדול למוסר, [ואולי זה אצלי ירושת אבות, כי אנחנו ג"כ ממשפחת אביו הגאון חכם צבי ז"ל]. להעתיק כל דבריו קשה לי אך אעתיק מעט, ז"ל: אמר החכם אין לך דבר שמחזק השכל כמוסר והחכמה, כי המוסר שומר השכל מטעות המדומה וכו' וכו', ואמר עוד: דע בני כי לא תשלם לאדם החכמה אם אין לו מוסר וכו', ואף שלמה המע"ה סמך מוסר לחכמה: "לדעת חכמה ומוסר" - מפני שאין חכמה בלי מוסר וכו' עכ"ל. מעט מן המעט כמדומה לי שאני כתבתי זאת פעם לרו"כ ג"כ טרם ראיתי דבריו, ורבות מאד דברנו תמיד בזה, לברר כי כן הוא.

והנה ת' הראה לי רב גדול אחד על זה הפסוק במדרש משלי, וז"ל: "כל מי שיש בו חכמה - לומד מוסר; וכל מי שאין בו חכמה - אינו יכול ללמוד מוסר". הרי כי מי שאינו לומד מוסר, אות הוא כי אינו חכם, ע"כ אינו יכול ללמוד מוסר. ומי שהוא חכם בהכרח לומד מוסר, כי בלי מוסר אינו חכם. ולכן אמר המדרש ברישא: "כל מי שיש בו חכמה ודאי לומד מוסר", כמו שכ' הגאון יעב"ץ ז"ל, כי לא תשלם החכמה בלי מוסר, ומסיפא מבואר: "כי ללימוד המוסר צריך להיות חכם", והיינו כפי מה שביארנו מה הוא מוסר: פרקא דחוכמתא ופרקא דשטותא כנ"ל. וזה ברור למבין.

מצאתי במד"ר במגילת רות (פ' ו') מעשה נורא, אלישע בן אבוי' הוא "אחר" הנקרא בחגיגה, והובא שם בתוס' (דף ט"ו) בשם הירושלמי המעשה הזה, אבל ראיתי המעשה במד"ר והוא איום ונורא.

אלישע בן אבוי' שאל את ר' מאיר הפסוק: "טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז'). מה אתה אומר בזה? ואמר לו מה שאמר. א"ל אלישע בן אבוי', עקיבא רבך לא כך אמר "טוב אחרית דבר", אימתי "מראשיתו", אם הראשית טוב אז האחרית טוב.

וכך ה' מעשה, אבוי' אבי ה' מגדולי הדור, וכשבא למולני, פי' למול אותי, קרא לכל גדולי ירושלים וקרא לר"א ור' יהושע עמהם, וכשאכלו ושתי שרון אילין אמרין מזמורין ואילין אמרין אלפנתרין, פי', מזמורין של הבל, ואלפנתרין - שירים על דרך המשקל, אמר ר' אליעזר לר' יהושע אילין עסקין בדיהון ואנן לית אנן עוסקין בדידן, התחילו לעסוק בתורה ומתורה לנביאים וכו' והיתה האש מלהטת סביבותי' כמו שניתנה התורה בסיני באש, אמר: הואיל וכן הוא גדול כחה של תורה אם מתקיים לי הבן הזה הריני נותנו לתורה, והואיל שלא היתה כונת מחשבתו לש"ש, לכן לא נתקיימה בי תורת. אלה הדברים של אלישע בן אבוי' לר' מאיר.

המעשה הזו מבהילה מאד מכמה וכמה פנים:

אם כך קרה לאבוי' - שהי' מגדולי הדור בדורות הראשונים, מה נאמר אנחנו?

שנית, הכזאת יקרא שלא לש"ש? והבן היטב!

שלישית, הלא כללא בידינו: "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה", וע"כ לומר כי הלימוד שלא לשמה שיבוא אח"כ לשמה הוא טוב, ומעשה דאחר לא הי' באופן שיבוא אח"כ לשמה. ואם זה הוא שלא לשמה, הלומד להיות איש בין אנשים, בודאי אין שלא לשמה יותר מזה, האיש אשר יש לו דרך לבוא לשמה, גם השלא לשמה הולך לטוב, מי שאין לו דרך לבוא לשמה הלא זה מעשה דאחר, ומכ"ש הוא מהתם, ק"ו בן ק"ו כמובן. ומעתה, מה יעשה האדם אשר אין דרכו לשנות טבעו, בלי ספק ישאר על טבעו, ואדרבה כל יום ויום יתחזק הטבע, כי מי יכתש הטבע הלומד על מנת שיהי' איש בין אנשים, וכמו בדורותינו רבו כמו רבו הקנאה, התאוה והכבוד, איך נקוה לבוא לשמה זמן אחד בימי חיינו?!

תרופה אחת מצאנו לזה: לימוד המוסר - להתחרט על חסרונות האדם, ולהשתוקק מאד לתקן החסרונות, זהו דרך אשר יכול להיות תקוה שיבוא ללשמה בימי חיינו! האות והמופת אשר יבחין אם פעולותיו לש"ש, או רק לקנות שם בין אנשים ולהיות איש בין אנשים הוא זה: אם רק יעשה מה שאחרים עושים. אומנם, מי שהוא עוסק

הבוטח בה' - חסד יסובבנו!

יתברך!

בדיוק כדברי הפסוק (דברים ח ג): "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" וכפי פירושו של האבן עזרא ע"כ בד"ה: 'מוצא פי ה' וז"ל: 'והטעם, כי על הלחם לבדו לא יחיה האדם - רק הכח או עם הכח הבא מהעליונים במצות השם וזה פי' מוצא פי ה'. והעד, שלא אכלתם לחם - וחיייתם" עכ"ל.

בתחילה, איש מאתנו לא רצה לאכול את שיירי מאכלו... הרי זהו דם חיים... זהו דם הנפש... אבל על אף שלא אכלנו משיירי מאכלו, הוא השאיר בכל זאת... חשבנו שאם לא ניקח אנו - הוא כן יאכל, שהרי הוא לא ייתן שהאוכל ילך לאיבוד, ועוד בזמן רעב שכזה, אלא חשבנו שהוא כן יאכל... ולכן לא לקחנו ממנו. אבל לבסוף הוא לא אכל - והאוכל נלקח בחזרה היות שהוא לא אכלו...

לכן, עשינו מאז תור מי יזכה בשיירים הללו... זו הייתה חתיכה חשובה מאוד! הוא לא השאיר כף אוכל מהקערה - הוא השאיר ממאכלו כרעב ואפילו שלישי! אע"פ שכבר כמה היה בקערה הזו...

הוא היה חושב מעלה מעלה... לתת לב בזמן כזה נורא של רעב, שלא לתן למידה הזו מקום בנפשו, שלא יהיה לו טבע כזה - שאוכלים כמו חיה... עניין זה שמעתי מפיו, לאחר שראה את צערי עליו בזה - שהרי הרגשתי כבנו ממש, כפי שהזכרתי לעיל.

אוסף ואצין, שגם בעניין זה היו לו ניסים ונפלאות, אע"פ שהיה שם רעב נורא. בגדר (תהילים לד יא): "כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב"... פעם הוא סיפר לנו שירד לו מן השמיים... היות, שהוא עבר במחנה באיזה מקום, ופתאום מישוהו זרק לו תפוח! במחנה לקבל תפוח - זה נקרא שהוא קיבל תפוח מזהב... זה היה נס גמור!

'החלק' - יעיד על הכל!

לאחר שעמדנו והתבוננו על הנהגותיו הגבוהות והנפלאות של רבינו זצ"ל בימי המלחמה הנוראה, הן בימי הגטו והן בימי המחנות, הנני רוצה לחדד עניין זה היטב, ולומר בפניכם את הרגשתי האישית:

מעשים שכאלה - מה שראינו אצל רבינו זצ"ל - היו למאות ולאלפים ללא גוזמא! אלא, שמה שהנני זוכר תמיד, ואף מספר לאחרים - אלו הם רק המעשים הללו שעשו ופעלו עלי רושם פנימי עמוק ביותר, באופן יוצא מן הכלל, עד שהשכחה לא יכולה להם בשום פנים ואופן...

אולם, כל מעלותיו שמינית לעיל, ועל עוד הרבה מעלות נשגבות נוספות שלא מניתי ולא סיפרתי בפניכם עליו, בוודאי שהם היו אצלו בפועל - ע"י פעולות ומעשים שנעשו ע"י בכל יום ויום! כגון: 'השגחה פרטית' זה היה דבר רגיל אצלו; מנוחת נפשו העצומה בביטחון בה' יתברך - היה זה אצלו דבר שבשגרה; 'שכירת המידות' אף זה היה אצלו באופן הכי שכח להיות; שמירת המצוות היה אצלו עד כדי מסירות נפש בפועל; עזרתו וחסדו לכל אחד ואחד; לימוד התורה והרצת תורה; ובמיוחד המשך עבודתו הרוחנית הגבוהה ללא הפסק כלל וכו' וכו'.

לכן, איך אוכל לזכור את כל המעשים הנוראים והנשגבים הללו?! הרי היו כאלה לאלפים ולרבבות! אלא, כפי שהזכרתי לעיל: רק את הדברים שהיו בגדר 'יוצא מן הכלל' - את אלה יכול אני גם כעת במרחק של עשרות שנים עוד לזכור היטב היטב! למשל מה שסיפרתי לעיל, שהוא היה יכול לעזוב שלישי ממאכלו בכל יום ויום בתנאי רעב מתירי - זה עשה עלי רושם יוצא מן הכלל שאי אפשר לי לשכוח זאת ויהי מה! אלא מה שסיפרתי לעיל הינו רק בגדר 'כללי' - ובכלל כלל שכזה היו המון המון פרטים. לכשרצה: 'החלק' - המעט שבמעט ממה שהזכרתי לעיל. 'יעיד על הכל' - על כל אלפי אלפי המעשים שהיו עמו. זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא!

אחרית דבר...

מיד עם השחרור נסעתי מגרמניה לאמריקה, היות שהוא זה ששלח אותי לשם. כידוע, שמיד לאחר המלחמה הוא החליט, שהוא ימשיך את הישיבה שלו - שהחלה בגטו וילנה, והייתה קיימת גם בהמשך במחנות השונות שבהם שהה הוא - במדינת אמריקה, יחד עם ישיבתו של ר"א יפה' זצ"ל, שכבר הקים את ישיבת נובהרדוק שלו שם, וקרא הוא לכל ניצולי ישיבות נובהרדוק, להגיע לישיבתו זו, ולבסס את תנועת נובהרדוק מחדש. אולם החלטה זו של רבינו השתנתה עם הזמן - והוא העדיף לעקור עם ישיבתו למדינת צרפת.

כמובן כששמענו מכך, שהוא חזר בו מהחלטתו הראשונה, מיד רצינו לחזור אליו. אולם, הוא עצר בעדנו. היות, שהוא לא רצה לצער ולהכאיב לראש הישיבה, היות שגם לו היה צורך בתלמידים. וודאי שאם הוא היה מורה לנו - בכל זמן שהוא - לעבור אליו חזרה, מיד היינו עושים כך ללא ספק! ולכן, כשהוא החליט בעבורנו שנשאיר בישיבה באמריקה - עשינו כדבריו ללא עוררין!

תדעו רבותי! רבינו זצ"ל תמיד היה מיוחד במינו, ונעלה היה מעל בני גילו. מעולם הוא לא שינה את הנהגתו הגבוהה, ותמיד היה הוא אותו האיש שדרש מעצמו להגיע לשלמות הרוחנית; תמיד יזכה הוא את הרבים ללא גבול ושיעור - לשם שמים בלבד; תמיד המשיך הוא את העבודה העצמית ללא הפסק כלל; ומעולם הוא לא הפסיק את מסירותו הגדולה לכל עניין רוחני כלל וכלל, בין בעבודת עצמו ובין בעבודת הרבים - עד שהתבשרנו בבשורה המרה מכל בהילקחו זה עתה מאתנו.

(ספר הזיכרון לרבינו גרשון ליבמן זצוק"ל)

המשך מהספרו של רבי יצחק גורביץ' על רבינו גרשון ליבמן זצוק"ל מהגיליון הקודם.

פרק ג': ישיבתו של רבינו - במחנה המוות שטוטהוף

מהמחנה באסטוניה העבירו אותנו בהמשך הזמן לגרמניה - למחנה 'שטוטהוף'. שם זה היה כבר 'עולם אחר' לגמרי...

מיד כשהגענו לשם, בעת שנכנסנו לתוך המחנה, לקחו מאתנו את כל חפצנו: את החפצים האישיים המועטים שהיו לנו, הספרים, הטלית והתפילין וכו' ומיד לאחר שהם בדקו אותנו - מצאנו את עצמנו בצד השני ערומים בלא כלום!

פת לחם - תמורת מספריים ותפילין!

אולם, תיכף ומיד לאחר מכן רבינו זצ"ל פתח במבצע משלו - להציל את התפילין שנלקחו ממנו! ואכן, בהמשך הוא הצליח להשיג את התפילין שלו, ואפילו הוא הצליח להשיג ספר תורה קטן - ולבסוף הוא הצליח להשיג גם טלית!

היות שהוא הבין, שבוודאי הדברים הללו עוד נמצאים במקומם, היכן שלקחו מאתנו את חפצינו. וכשהוא ראה מאחורי הגדר, יהודים שעובדים שם במינן הדברים, הוא יצר קשר עם אחד מהם, והציע לו שיחזיר אליו את חפצי הקודש הללו, מתחת לגדר באין רואים - ובתמורה הוא ייתן לו את פת לחמו הדלה, לכמה ימים שירצה! ואכן 'עסקה' זו יצאה אל הפועל - לשביעות רצונם המלאה של שני הצדדים...

חוק מהתפילין והס"ת, הוא השתדל מאוד שיהיו לו גם מספריים, בכדי שלא יצטרכו בני הישיבה לגלח את עצמם בתער ח"ו. ואכן, הוא הצליח להשיג שם מספריים - כנראה גם בעד מנת לחמו - וכך היינו מספרים אחד את השני במספריים הללו, בכדי שח"ו לא נכשל באיסור חמור זה ח"ו.

בל נטעה לרגע, שהיה זה קל - היות שהמצב היה אז נורא ואיום, היכו אותנו ללא רחם, הפחד היה נורא, לא חשבנו על כלום מרוב האימה והייסורים. אבל הוא כרגיל - ממשיך בשלו! הוא צריך תפילין... הוא צריך מספריים... ואע"פ שאין חיוב ללבוש טלית - הוא לא ויתר, והצליח לבסוף להשיג גם טלית! וזה אכן דבר ידוע, שבזכות רבינו זצ"ל - במחנה 'שטוטהוף' היו טלית ותפילין!

עזרה וחסד - במסירות נפש!

ולמרות הכל, הוא לא הניח את מקומו גם בשאר ענייני עבודתו הרוחנית. הוא המשיך גם שם בעבודת המוסר והיראה, ואף בלימוד התורה לעצמו ועם אחרים - ואף בחסד עסק הוא שם במסירות נפש!

מי שעזר ע"י, היה יהושע הצדיק, שאף היה הוא עסוק בחסד במסירות נפש. הם היו עוזרים ומסייעים לכולם: מביאים לכל אחד מה שהוא צריך; את פלוני צריך לשמש בעניין מסוים; ולזה צריכים לבשל משהו לרפואתו; ולזה חייבים להשיג איזה דבר מאכל באופן דחוף וכו'.

הם עסקו במחנה בחסד במסירות נפש - כפשוטו. עד כדי כך, שהידיים שלהם היו נפוחים מרוב הקור העצום שהיה שם; ומהקור הנורא ששרר שם כמעט ונשברו ידיהם! ואע"כ, הם המשיכו להתעסק בחסד ללא גבול!

יהושע ע"ה אפילו הסתכן מספר פעמים בחייו עבור העזרה לזולתו! היות, שהוא היה יוצא בגניבה מידי פעם מחוץ למחנה, בכדי להשיג דברים שלא היה ניתן להשיגם במחנה, עבור מי שהיה נצרך לדברים אלו. וזהו דבר שאחת דינו היה למוות למי שנתפס בכך! אלא שפעם אחת אכן תפסו אותו, והיכוהו ע"כ מכות נמרצות, עד שכמעט והרגוהו. כשרבינו זצ"ל שמע מזה, הוא ציווה עליו שיחדל מכך.

פרק ד': לדמותו של 'עובד' ה' - בימי המלחמה הנוראה

היה מעשה 'עבודה' נורא ואיום, שרבינו היה מקיימו דבר יום ביומו בכל מאורעות השואה שעברו עליו. אני מאוד מקווה ששמעו כבר על מעשה זה - היות שיש בזה מוסר השכל מבהיל על הרעיון.

כפי שסיפרתי לעיל, רבינו זצ"ל הפקיר את מנת לחמו הדלה, עבור התפילין שלו, ואף לשאר צורכי מצווה. אולם, הפקרת מאכלו - מתוך גדלותו הרוחנית ועבודתו העצומה שאיננה ניתנת לתיאור - הייתה אצלו דבר שבשגרה, דבר יום ביומו!

לא על הלחם לבדו יחיה האדם...

היות, שההרגשה במחנות הייתה - שחיותנו תלויה היא אך ורק ע"י דברי מאכל שיכנסו לבטננו. אם יהיו לנו דברי מאכל - נשאר בחיים. ואם לא יהיו לנו - אין אפשרות שנשאר בחיים! זה 'האינסטינקט' שהיה לנו: שבכדי לחיות - מוכרחים אנו לדברי מאכל! וזהו הדבר היחיד שיכול להבטיח את חיותו של האדם!

אולם הוא לא רצה לחיות על האינסטינקט הזה; הוא לא רצה להתרגל ולקנות בנפשו את האינסטינקט הזה; הוא טען שזהו טבע ו'אינסטינקט' של בעלי חיים; האדם צריך לחיות על אמונה ובטחון, ועל 'הרגשים' רוחניים; לכן הוא הנהיג את עצמו, להשאיר בכל פעם מלחמו וממאכלו - מהמעט שקיבלנו בקערה - בין רבע לשליש! וזה עוד בזמן שאנשים שם מתו מרעב, וכל שיירי מאכל מכל סוג ובכל מצב - היו נאכלים באופן מידי! והוא אכן לא אכל את כל מאכלו, אלא השאיר הוא 'שיירים' - שעל ידי כך יוכל הוא להרגיש בחוש שחיותו היא לא מהאוכל, אלא רק על פי גזרת הבורא